

– Abel de Jong

Stelen als stiel

b:k light

Dit is een uitgave van Booklight – dienstverlenende uitgeverij
Zie voor een overzicht van al onze titels (ook als e-book): www.booklight.nl

© 2012 A. de Jong / Booklight
ISBN 9789491472022
NUR 340

Vormgeving: welovertwhenaplancomestogether.com
Omslagillustratie: Barbara van Rheenen

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag, in welke vorm of op welke wijze dan ook, worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced, transmitted or stored in any form or by any means without written permission of the publisher.

www.booklight.nl

I.

‘Ik zie maar een uitweg voor jou,’ zei Den Hartog niet onvriendelijk, terwijl hij voorover leunde en Josje doordringend aankeek.

‘Bekennen zeker?’

‘Inderdaad, ja! Een volledige bekentenis, schoon schip maken en die hele stinkende zooi eruit gooien. Dát zal jou goed doen!’

‘En dat zal jullie goed doen, want een bekentenis is het makkelijkste bewijsmiddel. Nee, ik denk er niet aan het pad voor jullie te effenen. Trouwens, er zijn geen paden te effenen. Ik ben heel gewoon een hardwerkende jonge vrouw, die jullie zomaar in het wilde weg van de straat plukken. Als deze nachtmerrie voorbij is, ga ik een gepeperde klacht tegen jullie indienen.’

Josje keek over de kale kruin van Den Hartog naar buiten waar een lijster voorbij vloog. In vrijheid. En dat kostbare bezit was haar vierentwintig uur geleden ontnomen, van haar gestolen onder de verdenking van diefstal.

Toen ze van het station naar haar flatje liep had ze al het onprettige gevoel gevolgd te worden. Bespied te worden in ieder geval. Paranoïa, dacht ze, de eeuwige kwaal van de crimineel, die in iedereen de rechercheur, de verrader ziet. Maar toch, ze had ook geleerd signalen van haar intuïtie niet te veronachtzamen. Je gevoel heeft altijd gelijk, had ze zichzelf vaak voorgehouden. Nooit je gevoel verloochenen of belachelijk maken. Toen ze de sleutel in het slot van de deur stak ineens die stem achter haar. ‘Politie!’ gevolgd door: ‘bent u juffrouw De Graaf?’

Ze had heel gewoon ‘ja’ gezegd. Dergelijke vanzelfsprekendheden moet je niet ontkennen. Tijd winnen is prima, maar je moet wel weten met welk doel. Ze herinnerde zich weer dat ongelofelijk ellendige verlamdende gevoel dat vanaf haar enkels omhoog kroop en zich in haar maag nestelde. Tegen de lamp gelopen. En dat na vijf succesvolle jaren. Die vijf jaar weer na een leertijd van nog eens vijf jaar. Mee naar het bureau. De eerste verhoren was het er hard aan toe gegaan. Een verdachte moet je breken, hoe sneller des te beter. Een regelrechte route naar de bekentenis. Dat bespaart het meeste werk. Confronteren met bewijzen en de verdachte, die in de ogen van de politie helemaal geen verdachte is, maar reeds een veroordeelde, murw maken en dan breken. Snel succes weegt voor je carrière als politieman zwaarder dan resultaat na tien verhoren.

Ze hadden haar een drietal gipsen afdrucken getoond van het profiel van haar fietsband. Een onopgeloste inbraak dacht de politie op te lossen door haar allereerst te confronteren met dat profiel dat inderdaad overeenkwam met het merk van haar fietsband. ‘Dat zegt toch niets,’

had ze verontwaardigd betoogd, ‘want half Nederland rijdt op dergelijke banden.’ Maar Den Hartog ging door. Wat had ze te zoeken op de bewuste avond op de oprit van de villa waar ingebroken was? Ze had eerst gezegd dat het volkomen logisch is dat de afdrucken van haar fietsbanden op die oprit waren achtergebleven. Ze was er immers geweest voor een enquête. Daar stelde Den Hartog tegenover dat het bezoek ongeveer een week geleden had plaats gevonden. Nadien was er op het toegangspad vele malen gereden. De bandensporen van haar fiets waren vers. Recenter zelfs dan de afdruk van de autoband van de auto van de bewoner die om een uur of half twaalf thuis gekomen was. Daarop had ze haar alibi getoond. Dat is het eerste dat je regelt als je een inbraak gaat plegen. Van de avond van die inbraak had ze het bioscoopkaartje bewaard. Het kaartje zat nog in de zak van haar korte jasje. Op de bewuste avond had ze de nachtvoorstelling bezocht. Bovendien kon ze over de inhoud van de film vertellen. Den Hartog hoefde niet te weten dat ze halverwege de film de bioscoop uitgelopen was. Bovendien: wat zei dat kaartje? De inbraak had ze dan na de voorstelling gepleegd. Nee, dat was een zwak een alibi. Dat realiseerde Josje zich op dat moment. Een bres in haar verdedigingslinie.

Dan was er nóg een identieke inbraak, ook in een villa, drie weken geleden. Ook daar was een afdruk van haar fietsband in de zwarte aarde naast de oprit die uit knerpend grind bestond aangetroffen. Ook dat adres had ze eerder met een bezoek vereerd en wel om er een encyclopedie te verkopen. Ten tijde van de tweede inbraak had ze bij haar tante gelogeerd. Ze was in de nacht weliswaar stilletjes een paar uur uit bed geweest, maar daarvan hadden oom en tante niets gemerkt. Ze gaf het telefoonnummer van tante. Den Hartog belde op, stelde zich netjes voor en vroeg aan de tante van Josje of ze bij haar had gelogeerd die bewuste nacht. ‘Het is maar een routine-onderzoekje,’ voegde hij eraan toe. Tante bevestigde dat haar nichtje bij haar geslapen had. Dat was een veel beter alibi, een tegenvaller voor Den Hartog die de grond onder zijn voeten voelde afbrokkelen, maar hij had een belangrijke nog niet uitgespeelde troef.

‘Ik ga vanaf nu zwijgen,’ zei Josje, ‘want ik vind het zonde van mijn tijd omdat ik volledig onschuldig ben. Ik moet hard werken voor de kost en de baas rekent erop dat ik iedere dag een stuk of drie, vier adressen bezoek.’ Een graaf tegen een hertog. De adel is vasthoudend, want Den Hartog liet zich niet uit het veld slaan.

‘Dan ga je maar weer terug naar je cel,’ zei hij berustend, ‘daar heb je genoeg tijd om na te denken over je zonden.’

Ze stond op en keek om zich heen. Waar was de agent die haar terug moest brengen naar de cel?

‘Ga nog maar even zitten,’ zei Den Hartog met dat gemene glimlachje van ‘m dat ze zo haatte, ‘ want ik heb nog een héél klein dingetje dat ik je wilde tonen.’ Dit was het moment om de troef uit te spelen.

Josje ging weer zitten. Ze hield niet van dergelijke spelletjes. Ze nam zich voor in ieder geval te volharden in het zwijgen. Den Hartog trok een la van zijn bureau open en haalde er een grote bruine papieren zak uit. Daarin zaten diverse voorwerpen. Hij opende de zak en keek erin welk voorwerp hij zou tonen.

‘Kijk eens wat we hier hebben,’ zei hij, alsof het om surprises ging. Hij haalde een doorzichtige plastic zak tevoorschijn met daarin de cirkelsnijder. Een mooie passer met een hardstalen glassnijwielje aan het ene been en een zuignap met kogelgewricht aan het andere been. Een professioneel stukje gereedschap dat voornamelijk gebruikt wordt door installatiebedrijven die raamventilators inbouwen en daarvoor een rond gat in een ruit moeten maken. Josje had het ding vier jaar geleden gekocht. Ze had op tientallen glasplaten van uiteenlopende dikte geoeffend totdat ze in staat was een flink cirkelvormig gat te maken zonder geluid van brekend glas te veroorzaken. Het gat moest groot genoeg zijn om erdoor te kruipen. Soms was een kleiner gat genoeg om aan de binnenzijde van een deur het slot te bereiken. Bij de twee inbraken waarvan ze werd beschuldigd had ze inderdaad van de cirkelsnijder gebruik gemaakt. Maar wie zegt dat deze cirkelsnijder van haar was?

‘Herken je dit stukje kwaliteitsgereedschap?’ vroeg Den Hartog, gemeen grijnzend.

Josje was geschrokken toen ze geconfronteerd werd met de vondst van de cirkelsnijder, maar ze haalde haar schouders op.

‘Had je niet gedacht hè, dat we het ding ooit zouden vinden. Pech, pure pech voor jou dat ze de sarcofaag van Ramses de zoveelste in het Museum voor Antieke Cultuur voor het eerst na honderdtwintig jaar moesten verplaatsen en ze jouw zakje met gereedschap eronder aantreffen. De directeur kwam het zelf op het bureau inleveren. Voor ons een leuke vondst want in één klap wordt het raadsel van de ramen met die cirkelvormige gaten van de twee villa’s opgelost. In combinatie met de bandensporen, die daar ook zijn aangetroffen, hebben we alvast een stevig bewijs tegen jou in handen.’ Scherp observeerde hij het gezicht van Josje. Maar daarop was geen enkele emotie afleesbaar. Ze vroeg zich af hoe het spoor ooit naar haar had kunnen leiden, maar het antwoord lag voor de hand: enquêtes en verkoop van encyclopedieën. Het profiel van haar fietsband is wel een heel zwak bewijsje. Maar toch. Ze ergerde zich aan haar eigen onnadenkendheid. Zij die zo zorgvuldig alle sporen uitwiste liet bandensporen na. Den Hartog zag haar nadenken. Dan er nog maar een schepje bovenop doen.

‘En op dit moment zijn mijn mensen bezig huiszoeking te doen in jouw flatje. Een mooi appartement dat jij echt niet kunt bekostigen van je hongerloontje als colportrice van encyclopedieën of als enquêtrice. Ik ben er honderd procent zeker van dat we daar het resultaat van je werk zullen aantreffen. Dan is het bewijs helemaal rond en ga jij brommen in een goed geoutilleerde cel.’

Ze haalde nog een keer haar schouders op. Ze wist zeker dat er in haar flat niets gevonden kon worden. Alles wat ze had buitgemaakt was het land al uit. Te gelde gemaakt en in Zwitserland waar het bankgeheim heerst op de bank gestort.

‘Ons laatste troefje moet nog even gecompleteerd worden, want vanmiddag laat ik uitzoeken welke vingerafdrukken op jouw gereedschappjes voorkomen.’

Hij hield het plastic zakje omhoog en schommelde het treiterig heen en weer. Weer dat akelige lachje.

‘Wat ben je toch een onaantrekkelijk schepsel,’ dacht ze. Wie zou zich ooit met zo’n afstotend lelijke man willen verbinden? Toch had hij een vrouw, getuige de brede gouden ring aan zijn vinger.

‘En als het onderzoek naar de vingerafdrukken ons vermoeden bevestigt ga jij voor lange tijd, ik mag wel zeggen zeer lange tijd achter slot en grendel.’

Wederom toonde de arrestant geen spoor van emotie. Een goed teken dat de schuldige gepakt was, dacht Den Hartog. Maar Josje wist de uitslag van het vingerafdrukkenonderzoek bij voorbaat al. Na gebruik waste ze al het gebruikte gereedschap in kokend water af. Dan de spullen zonder ze aan te raken in de nieuwe bruine zak. Die bruine zak stopte ze met handschoenen aan in haar schoudertas. Dan naar het museum en op een goed moment de zak onder de sarcofaag schuiven. Dat was een tonnenzware granieten kist van enorme afmetingen. Hij stond op tien stevige lage blokjes van eikenhout. Met behulp van een uitschuifbaar stokje duwde Josje de zak dan ongeveer een meter onder de sarcofaag.

Den Hartog wenkte een agent die achter een ruit zichtbaar was. Deze stond op en kwam binnen. Hij ging achter de stoel van Josje staan en wachtte op het moment waarop de arrestant naar de cel teruggebracht kon worden.

‘Je mag nu naar je cel en berouwvol gaan nadenken,’ zei Den Hartog, ‘en ik ga mijn rapport alvast uittikken. Vet visje, je hoort nog van ons.’

De agent deed haar de handboeien om en bracht haar weer naar de cel.

Het vrouwengedeelte van het Huis van Bewaring was heel wat kleiner dan het mannengedeelte. Misdad is voor meer dan negentig procent een mannenzaak. Er waren wel vrouwenmisdaden, maar die lagen

meer in de sfeer van uit de hand gelopen jaloezie, winkeldiefstal, valsheid in geschrifte.

De celdeur ging open. Zuchtend ging Josje naar binnen. Ze moest nog contact opnemen met de haar toegewezen advocaat. Ze had er geen zin in. Advocaten wilden dat de verdachte die ze gingen verdedigen in ieder geval naar hen toe eerlijk zou zijn. Ook daar had ze geen zin in. Niemand, maar dan ook niemand nam Josje in vertrouwen. Een geheim kun slechts in je eentje bewaren. Ze had niet één geheim, ze had er tientallen, want die laatste vijf jaar hadden haar geen windeieren gelegd. Eerst maar eens uitrusten, want dat kan je goed in de cel. Ze ging languit op het bed liggen en starde naar het plafond. Hoe was het allemaal begonnen?

II.

Annie en Jaap de Graaf hadden twee kinderen. De oudste is Josje, in 1941 geboren en genoemd naar tante Josefine, zus van de moeder van Annie, die vlak na de oorlog was overleden aan de gevolgen van de hongerwinter. Een jaar later wordt Lydia geboren, genoemd naar tante Lidwina, een zus van haar vader, die al in 1938 was overleden. Zo hadden vader en moeder De Gaaf voldaan aan de plicht van het vernoemen.

Net zoals tante Josefine een onopvallende vrouw was geweest, zo trok Josje ook nooit de aandacht. Altijd middelmaat, in niets uitblinkend. Ze had een regelmatig, zeg maar alledaags gezicht. Steil haar van een onbestemde kleur, niet blond en niet donker. Ze was dun noch dik. Ze had – toen ze eenmaal een jaar of achttien was - een redelijk figuur, maar daar was dan ook alles mee gezegd. Ze was in geen enkel opzicht de opvallende schoonheid die haar zus werd toen ze eenmaal twaalf, dertien jaar was geworden. Lydia had altijd rissen jongens achter zich aan. Was al vroeg “wijs” en gedroeg zich ernaar. Annie en Jaap deden hun best Lydia niet voor te trekken, maar het liep nu eenmaal zo dat Lydia altijd geluk had, de lekkerste hapjes kreeg, het meest vrijgesteld werd van afwassen en boodschappen doen. Op school blonk Lydia moeiteloos uit en werd de koningin van de school genoemd. Als Lydia jarig was kreeg ze altijd mooiere en duurere cadeaus dan Josje. Toen Lydia harder ging groeien dan Josje, die altijd te klein voor haar leeftijd bleef, moest Josje haar afdankertjes dragen, want zo ging dat in die jaren.

Ze hadden het vlak na de oorlog niet breed, zeg maar arm. Jaap was administratief medewerker op een notaris kantoor. Hij moest de hele dag akten en officiële stukken op gezegeld papier typen. Eentonig werk dat ook nog volkomen foutloos gedaan moest worden. Annie deed het huishouden. Een gewone Hollandse familie die in een kraak-noch-smaak rijtjeshuis woonde in de Zeeheldenbuurt.

Naarmate Josje ouder werd nam de discriminatie in huis en op school toe. Ze zakte steeds verder weg in de anonimiteit, maakte zichzelf onopvallend door zich ook nog stil te gedragen. Nooit zeurde ze om nieuwe kleren, wat Lydia – met succes – wel deed. Ze maakte haar huiswerk, ging braaf naar school en had maar een paar oppervlakkige vriendinnetjes die nooit bij haar thuis kwamen. Ze had altijd middelmatige rapporten, deed niet aan sport en ging nooit buiten spelen met andere kinderen. Josje zat het liefst op het kamertje dat ze met Lydia moest delen en las een boek. En als ze

niet aan het lezen was zat ze dromerig voor zich heen te kijken, niet naar buiten, maar naar het behang of de grond. Niet dat ze aan het dagdromen was, want haar hoofd en haar gedachten waren leeg.

‘Wat moet dat nou met jou worden?’ had vader Jaap op een avond in 1952 aan haar gevraagd.

‘Weet ik niet,’ was het standaard antwoord van Josje. Ze hield niet van de zogenaamde openheid van haar vader. Moeder ontzag haar meer. Als er een was die nog van haar hield was het haar moeder. Annie zag wel dat het met Josje niet de gewenste kant op ging, maar ze begreep ook dat je Josje niet moest opjagen of dwingen. Van Annie mocht Josje leven zoals ze wilde. Ze zou zich later wel ontplooien. Daarin had ze gelijk, groot gelijk, naar later zou blijken.

Toen Josje zestien was had ze nog geen enkel vriendje gehad, was een onbeschreven blad, plat als de spreekwoordelijke strijklank en ze stevende regelrecht af op een leven in onbeduidendheid. Zo noemde Jaap haar vaak: een onbeduidend meisje. Ze moest zich meer ontwikkelen, vond hij, proberen uit te vinden waar ze goed in was. En dat uitbouwen. Ambitie tonen. Vooruit willen komen. Hij haalde zichzelf graag aan als “lichtend voorbeeld”. Hij had midden in de grauwe jaren dertig toen de economische malaise uitzichtloos voortduurde toch maar de kracht in zichzelf gevonden om een cursus “Machineschrijven en Stenografie Systeem Groote” te volgen. Het ingelijste diploma dat hij in 1936 behaald had hing nog steeds op de slaapkamer.

‘En dankzij dat kostbare papiertje, dat ik met stalen wilskracht en hardnekkig doorzettingsvermogen heb behaald, kreeg ik in 1938 de betrekking die ik nu nog heb.’

‘Bent u dan ergens goed in?’ had Josje haar vader gevraagd.

‘Daar gaat het niet om, Jos. Niet de rollen omkeren en mij in het beklagenbankje zetten. Ik vraag jou: waar ben jij goed in?’

‘Gewoon zijn...’

‘Ja, zo maak je je er maar weer makkelijk van af. Ik geloof helemaal niet dat jij zo gewoon bent. Jij hebt wel degelijk talenten, maar ze sluimeren.’ Daarin had Jaap gelijk.

‘Laat ze maar lekker slapen, pa,’ had Josje geantwoord in de hoop dat haar vader het vervelende gesprek zou beëindigen. Dat deed hij dan ook. Josje stond op en slofte naar boven. Pakte een boek en ging weer lezen. Heerlijk die wereld van de anderen. Haar eigen wereld was het niets, de leegte. Toen Josje de deur achter zich dichttrok was het voor Jaap tijd om te dromen. Hij keek even op zijn horloge, draaide aan de knop van de radio en ging luisteren naar Olga Lowina, de jodelende Twentse. Hij sloot de ogen en in gedachten was hij in de Zwitserse alpen, die Olga met

galmende uithalen bezong en waar Jaap nooit zou kunnen komen van zijn armzalige traktementje. Al mijmerend zag hij zichzelf in lederhosen op de alm. Hij had een bosje edelweiss in zijn hand. Die had hij met gevaar voor zijn leven hoog in het gebergte, vlak onder de sneeuwgrens geplukt. Daar groeiden die bloemetjes in spleten van schier onbereikbare rotsen. Olga nam dat bosje met een sierlijke knicks in ontvangst. Haar dirndljurk bood een verlokkelijk panorama op nog niet beklommen toppen. De deur van de berghut stond open...

Naarmate het beter ging met Lydia, ging het slechter met Josje. Ze zaten op dezelfde MULO, maar Josje bleef in de derde klas zitten. 'Uw dochter zit de hele dag maar wat te suffen en te dromen,' had de onderwijzer tegen Jaap en Annie gezegd toen ze na de uitreiking van de rapporten op school moesten komen voor een gesprek.

'Wij maken ons ernstige zorgen over het meisje,' ging de onderwijzer verder, 'ze is lief en gehoorzaam, daar niet van, maar er gaat niets, maar dan ook niets van het kind uit. Geen wonder dat ze nauwelijks vriendinnetjes heeft. Altijd maar dat boeken lezen. Op het schoolplein hangt ze tegen het hek terwijl de knapen en de meisjes naar hartenlust met elkander ravotten, krijgertje spelen, touwtje springen, knikkeren en tolleren.' Jaap en Annie konden die observaties alleen maar bevestigen. Thuis was Josje lief en gehoorzaam, maar er ging niets van het kind uit. Tot haar veertiende jaar had ze met poppen gespeeld. Daarna waren de boeken er definitief voor in de plaats gekomen. Ze las alles waar ze de hand op kon leggen en ging iedere week naar de Stadsbibliotheek om boeken te ruilen. Een zombie, zou men tegenwoordig zeggen.

Het volgende cursusjaar zat ze met Lydia in dezelfde klas. Dat maakte het vergelijken van hun leerresultaten makkelijker. Lydia was niet alleen mooi en intelligent, maar ook populair en ambitieus. Ze haalde hoge cijfers en na dat derde schooljaar werd ze overgeplaatst naar de HBS. Ze kreeg al gauw vriendjes, zoontjes uit de betere gezinnen. Ze mocht op dansles en kreeg een nieuwe fiets. Als je op de HBS zit moet je niet met een afgeroste oude fiets naar school gaan, was de redenering van Jaap. Josje had de oude fiets van haar zus moeten overnemen. Dat was haar klasgenootjes niet ontgaan. Maar ach, wat moet je ervan zeggen? Een fiets is maar een fiets, had Josje gezegd. Maar toch, het stak. Dat had Jaap ook wel gezien. Op een vrije zaterdagmiddag had hij een potje zwarte lak gekocht en had hij het frame van de fiets van Josje netjes gelakt, zodat de fiets er nog meer als een opgelapt afdankertje uitzag.

Lydia had een keer op het Rad van Avontuur van de bazaar van de kerk een pick-up gewonnen. Jaap had haar "spontaan" een tental

grammofoonplaten laten uitzoeken in de platenzaak. Sindsdien was Lydia nog populairder. De jongens uit de betere gezinnen kwamen bij Lydia thuis. Zogenaamd om naar muziek voor teenagers te luisteren. Dan werden er boven op het kamertje handjes vastgehouden en kusjes gegeven. Josje mocht daar niet bij zijn, want die “was daar nog niet toe”. Josje moest haar huiswerk maar beneden maken, waar Jaap naar de radio zat te luisteren.

Dat zestiende levensjaar was voor Josje van beslissende betekenis. Er werd wel gezegd dat je je na de derde klas echt op het leven moest gaan voorbereiden. Dat deed ze dan ook. Niet bewust, maar het liep nu eenmaal zo. Het was nog vakantie. Lydia was half augustus jarig. Jaap had Josje een rijksdaalder gegeven.

‘Ga maar wat moois voor je zus kopen. Stom van jou dat je niet gespaard hebt van je zakgeld, maar maak het goed met een cadeautje dat je met zorg en zusterlijke liefde gaat uitzoeken.’ Jaap genoot graag van zijn eigen welsprekendheid.

Josje pakte haar fiets en reed lusteloos door de stille zonovergoten straten naar het centrum. Ze keek in etalages. Ze kon zich niet op dat cadeau voor Lydia concentreren. Ze had trek in een ijsje. Niet zo eentje van een dubbeltje, maar een van een kwartje of zelfs dertig cents als je er extra slagroom bij nam. Ze zou dat van die rijksdaalder kunnen betalen, maar dan bleef er te weinig over voor dat “met zorg en zusterlijke liefde” uitgezochte geschenk.

Ze keek in de etalage van een parfumeriezaak, onbewust van de naderende en beslissende wending die haar leven over een paar minuten zou nemen. Zo gaat het vaak met beslissende momenten. Dat realiseer je je later.

Zou ze Lydia een flesje odeur van 4711 geven of een mooi verpakt stukje Mayazeep? Het kon net aan van die rijksdaalder, maar dan bleef er niets over om zichzelf op dat heerlijke ijsje te trakteren.

Naast haar stond een hoge zwarte damesfiets tegen de etalageruit. Achterop was een rieten mand bevestigd waarin een dommelende peuter zat. Moeder was even in de winkel. Haar zwarte kunstleren tas hing aan het stuur. Josje ging naast het stuur staan om de prijs van een doos Nivea crème te kunnen zien. Die doos kostte echter twee gulden vijfenzeventig. Ze wierp een blik in de tas. Een steelse blik heet dat. Ze zag een portefeuille op de bodem van de tas liggen. Een portemonnee is voor klein geld, een portefeuille voor groot geld. Na de blik de handeling. Ze stak haar hand in de tas en haalde de portefeuille tevoorschijn. Later herinnerde ze zich dat ze niet nerveus geweest was. Een keerpunt in je leven ervaar je als noodzakelijk en vanzelfsprekend. Een vloeiende, logische handeling was het: bezitsoverdracht, want een dief wordt de nieuwe bezitter. Bezitsoverdracht is iets heel anders als pikken. Het is het gelijk

trekken van verschillen die je als onrechtvaardig ervaart. Als je pikt ben je je bewust dat je een misdrijf begaat. Dat gevoel had Josje helemaal niet. De inhoud van de portefeuille kwam haar toe. Onderwijl keek ze rond of iemand op haar lette. Niet schichtig rondgluren of achterdochtig spieden, maar gewoon met een open blik waarnemen of het iemand opgevallen was. Niemand keek want er wordt niet gelet op vanzelfsprekende handelingen. Daarna maakte ze de portefeuille bedaar open en pakte er een briefje van een gulden en ook nog een briefje van een rijksdaalder uit. Niet haastig alle vakjes openmaken. Nemen wat je denkt nodig te hebben. Niet alles toe-eigenen, want dat is egoïstisch en onsympathiek. Zo stelde ze zich, zonder zich ervan bewust te zijn, alvast een paar regels die ze zich haar hele misdadige carrière zou opleggen. Neem wat je nodig hebt. Niet alles pakken. Het doet de bestolene al pijn genoeg geconfronteerd te worden met verlies van geld en goederen. Als de gedupeerde merkt dat de dief slechts een deel heeft toegeëigend verzacht dat de pijn van het verlies: een humane dief. Leven en laten leven. Het geld stopte ze eerst in haar eigen beursje. Ze deed de portefeuille weer dicht en liet die in de tas glijden. Alles kalm en beheerst met vloeiende gebaren. Geen haastige, schokkerige bewegingen.

Precies op dat moment kwam een vrouw uit de winkel, de moeder van het duttende kind. Ze zag Josje bij haar fiets. Die had snel haar hand uit die tas gehaald, maar de vrouw had het gezien, meende het gezien te hebben.

‘Wat moet dat, snotmeid!? Blijf met je gore poten uit mijn tas!’

‘Ik kom helemaal niet aan uw tas,’ zei Josje koel, ‘maar ik zag dat uw fiets langzaam een beetje achteruit reed. Stel u voor wat er kan gebeuren als uw kindje zou vallen. U bent zomaar de winkel ingegaan en u heeft uw kindje niet meegenomen. Dus hield ik de fiets aan het stuur tegen tot u terug zou komen.’

Josje keek de vrouw recht en zonder te knippen in de ogen en genoot van de omslag op het gezicht van de vrouw. Ze bleef het stuur vasthouden totdat de vrouw kon opstappen. Die keek nog even in de tas en zag dat de portefeuille nog gewoon op de bodem lag.

‘Dank je wel hoor,’ zei de vrouw stug, ‘en sorry dat ik zo tegen je uitviel. Je moet weten dat ik mijn portefeuille in mijn tas had laten zitten. Vandaar.’ ‘Ik kijk nooit in andermans tas.’

Josje ging V&D binnen, nam de lift naar de lunchroom en liet zich een grote vruchtensorbet van drie gulden vijftig voorzetten. Terwijl ze het fraaie ijsbouwwerk met de rode gletsjer van aardbeiensap, met smaak verorberde, onderwierp ze zich aan een gewetensonderzoek. “Wie eens steelt is altijd een dief”, was de eerste spreuk die bij haar boven kwam.

Ze kon nu niet meer terug. Altijd een dief. Daarna keek ze rond in haar gevoelsleven en in het kleine kamertje dat “geweten” heet om te zien of ze ook spijt waarnam. Nee, spijt was afwezig. Eerder voldoening: ik ook eens een keertje iets extra’s. En wat was het pikken fijn geweest. Eerst die blijde opwinding bij het zien van de portefeuille, dan de oplopende spanning die zich ontladde in een snelle, soepel verlopende actie: pakken, openmaken, geld eruit, in het eigen beursje, portefeuille terugleggen. Het deed haar denken aan een roofvogel die een vis uit het water slaat: zien, aanvliegen in duikvlucht, de scherpe klauwen naar voren die zich onder water ingraven in de vette vissenrug, dan weer opstijgen en een veilig plekje zoeken voor het feestmaal. Niemand nam zo’n vogel de gruwelijke moord kwalijk. Daar is het dier voor gebouwd. Onze Lieve Heer heeft hem er perfect voor toegerust met die ongeëvenaard scherpe blik, met die snelle vleugels, trefzekere klauwen en een sterke haakvormige bek om de prooi rauw te kunnen verorberen. Zo ben ik ook voor roven en stelen toegerust, bedacht Josje, nog genietend van de laatste schepjes smeltend ijs. Ik ben rustig en zelfverzekerd, ik val niet op en ik kan snel handelen. Ze had recht op dat geld. En die mevrouw dan met dat kindje? Die had dat geld toch nodig? Stel je haar schrik eens voor als ze ontdekt dat er maar liefst drie gulden vijftig uit haar portefeuille is gestolen. Wat zal haar man boos zijn geworden. Is dat het allemaal wel waard? Maar Josje voelde zich niet verantwoordelijk voor de huisvrede bij onbekende anderen. Die echtgenoot van de bestolen vrouw zou haar zeker de dringende raad gegeven hebben om beter op te letten, de tas niet onbeheerd aan het stuur laten hangen. Dan diende het voorval ook nog een goed doel. Later, veel later, zou Josje in een psychiatrisch rapport lezen dat ze een “zwak ontwikkelde gewetensfunctie en een rudimentaire moraliteit” had. Dat kwam goed uit: een dief met twijfels en spijt is niet geschikt voor het vak.

Josje pakte het papieren servetje en veegde haar mond af. Ze stond op en liep via de trappen naar beneden. Ze kwam langs veel verleidelijk uitgestalde spullen. Na succes heb je de smaak te pakken. Dat is een gevaarlijke gemoedstoestand. ‘Zal ik nog wat pakken?’ vroeg ze zich af. ‘Nee afblijven!’ Ze bedacht, verder naar beneden gaande, dat het stelen van geld en de buit meteen consumeren oneindig veel beter en slimmer is dan iets stelen dat je thuis moet verantwoorden. Bovendien: na overmoed komt de val. Daarmee had ze belangrijke lessen geleerd. Bewijsstukken moet je niet bij je dragen. Het is beter geld te stelen dan goederen. En als je geld gestolen hebt dan moet je het niet omzetten in goederen die vragen kunnen oproepen. Voor het geval je toch goederen wilt hebben, moet je de kring van degenen die jou ter verantwoording kunnen roepen zo klein mogelijk maken. Eigenlijk moet je alleen wonen. Dat besloot ze

dan ook voor later. Het besluit correspondeerde ook met haar ontwikkeling tot nu toe: contactarm en geïsoleerd leven. Anderen vonden haar beklagenswaardig, maar daar had ze zelf helemaal geen last van. Ze was altijd in balans met zichzelf. Ze had die anderen niet nodig. Afhankelijk zijn van anderen voor je welbevinden maakt je kwetsbaar. Iedereen had het er maar over dat je “jezelf moest zijn” en “bij je eigen gevoel moet blijven”. Dat deed ze dan ook. Het gaat er in het leven toch maar om dat je je gelukkig en tevreden voelt. En als dat nu in je centje is, dan is daar toch niets verkeerd aan? Nadat ze dat had vastgesteld werd Josje nog meer in zichzelf gekeerd. Ze was vriendelijk en behulpzaam, deed haar schoolwerk beter dan voorheen en leefde in afzondering en stilte.

Het besluit dat ze na de diefstal van die drie gulden en vijftig cent had genomen maakte haar rustig en tevreden. Ze zou zich serieus op haar toekomst als dievegge gaan voorbereiden. Voor alle beroepen had je opleidingen, maar het vak van dief moet je jezelf in de praktijk aanleren. En maak je een fout, dan is de opleiding meteen afgelopen. Ze legde zichzelf een leertijd van maar liefst vijf jaar op. Haar lesprogramma zoals zich dat in de loop van die leerjaren zou gaan ontwikkelen omvatte diverse vakken zoals lichamelijke ontwikkeling, technische vaardigheden, geestelijke balans, concentratie, planning en intuïtieve vorming.

III.

Onverwacht hoorde Josje om een uur of vijf een sleutel in het slot van de deur van haar cel knarsen. Een agent stak zijn hoofd naar binnen en zei: 'Je mag naar huis want het voorarrest wordt niet verlengd.'

Josje sprong overeind en liep met de agent mee naar de uitgang van het politiebureau.

'Ben ik echt weer helemaal vrij?' vroeg ze omdat ze het haast niet kon geloven. Het gevoel tegen de lamp gelopen te zijn, zoals een insect in een kaarsvlam vliegt en zieltogend op tafel blijft liggen, had haar niet losgelaten, ondanks haar overtuiging dat ze haar niets konden maken. Maar nu dan toch vrij dankzij de uitgebreide en consequente voorbereidingen en afwerking die ze steeds in acht nam. De fout van de bandensporen was toch niet ernstig genoeg gebleken. Er kan altijd wat misgaan, maar dan moet je kunnen terugvallen op een tweede en zo nodig een derde verdedigingslinie.

'Ja, je wordt niet langer vastgehouden. De bewijsstukken zijn misschien niet overtuigend genoeg. Maar dat wil niet zeggen dat de Officier van Justitie de aanklacht tegen jou intrekt. Dat wordt nog bekeken.'

'O.'

'Het enige dat de rechter besloten heeft, is dat er geen termen zijn om het voorarrest te verlengen.'

'Hoor ik er nog wat van?'

'Als je informeert wel. Kom volgende week nog maar eens langs. Dan weet ik meer. Als de zaak niet geseponneerd wordt krijg je een dagvaarding.'

Zij zou er niets meer van horen. Rechercheur Den Hartog wel. Die kreeg een reprimande van de hoofdcommissaris. Teveel zaken werden geseponneerd wegens gebrek aan bewijs. Hij moest beter gaan presteren. De overtuiging alleen een slimme dievegge in de kraag gegrepen te hebben was voor de rechter nog niet dat "wettige en overtuigende bewijs". Dat wist de Officier van Justitie ook en deze speelde op zeker. Geen processen verbaal van de politie overnemen en aan de rechter voorleggen die niet met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid zouden uitmonden in een veroordeling van de verdachte.

Een paar seconden later stond ze buiten. Het was een mooie dag in augustus. Morgen is Lydia weer jarig flitste door haar heen. Dan is het vandaag op de kop af tien jaar geleden dat ik voor het eerst in "het vak" ging. Haar gedachten gingen terug naar die augustusdag in 1955 waarop ze uit die portefeuille drie gulden vijftig had gepakt. Merkwaardig,

haar werkwijze was sindsdien niet ingrijpend veranderd. Nog steeds had ze haar ogen en oren wijd open voor de zich onverwacht voordoende kans. “De gelegenheid maakt de dief”, zegt de spreuk. En het is niet omgekeerd. De dief moet geduldig – gelijk een spin in het web - op zijn kans wachten en niet uit ongeduld of geldgebrek zijn geluk beproeven op een op het eerste gezicht winstgevende plek. Dat was een tweede spreuk die heel wat hoopvoller in elkaar stak dan “wie eens steelt is altijd een dief”. De een krijgt kansen op een droombaan, trouwt een gefortuineerde partner of koopt een lot waarop een prijs valt. Zij kreeg kansen tot zelfverrijking. Als Het Leven jou kansen aanbiedt moet je die niet vanuit een aangeleerde moraliteit aan je neus voorbij laten gaan. Een aangeleerde moraliteit is iedere moraal die niet strookt met je karakter. Moraal is geen op zichzelf staand stelsel van algemene leefregels. Iedereen heeft zijn eigen moraal: dingen die hij met een gerust geweten doet en dingen die er tegenin druisen. Een slager doodt met tevredenheid een lief kalfje of schaapje; een vegetariër zal zoiets nooit met zijn geweten in overeenstemming kunnen brengen. De een zal zeggen dat je altijd de waarheid moet spreken, een ander zal liegen, omdat de waarheid bij de medemens een onaangename gewaarwording kan veroorzaken. Er zijn geen eeuwig vastliggende morele waarden. De geschiedenis is er vol van. Honderd jaar geleden werden de handen van een dief afgehakt voor een vergrijp dat we tegenwoordig een kruimeldiefstal noemen. Niemand maakte zich toen druk over de disproportionaliteit tussen vergrijp en straf. De dief neemt goederen van de argeloze burger af en bezorgt die leed en ongemak. De prijsbrekende supermarkt bezorgt leed aan de doodgeconcurrerende, brave buurtwinkelier. De supermarkt wordt geprezen vanwege de lage prijzen maar die zijn juist laag ten koste van de lonen van het personeel. Dat is toch ook diefstal?

Toen ze een jaar of zeventien, achttien was ging ze regelmatig naar de veemarkt. In die jaren was dat – zij het gedurende een beperkte periode - een gouden jachtgebied. Er kwamen boeren en veekooplui die goed gevulde portefeuilles bij zich hadden. De veekooplui droegen die portefeuilles altijd in hun binnenzak, vaak nog met een ketting eraan om te voorkomen dat hun geld gerold werd. De boeren waren slordiger met geld. Als ze vee verkocht hadden gingen ze meestal naar het marktcafé om een glas bier of een kop koffie te drinken. Dat was het moment waarop Josje wachtte. Een paar keer was ze het marktcafé ingegaan om in de zakken van de daar hangende grijze veeboerenjassen te voelen. Dat had enige malen een stevige buit opgeleverd. Nadat er een waarschuwingsbordje was opgehangen droogde die bron op. Toch had Josje in twee, drie jaar tijd al

een kapitaaltje van ruim drieduizend gulden verzameld. Dat had ze in het schuurtje achter het huis verstopt. Ze had met een keukenmes een tegel losgewrikt. Daaronder had ze het zand tot ongeveer twintig centimeter weggegraven en het geld, dat ze in een waterdichte zak gestopt had, op die plek verborgen.

Allemaal leuk en spannend werk. Je moet kansen de kans geven, was haar lijfspreuk. Niet dwangmatig willen dat die kans zich voordoet, maar je in een kansrijke situatie begeven en ontspannen wachten totdat Het Lot zich in dat ondeelbare moment aan je openbaart. Rondkijken, waakzaam zijn, voelen in zakken, wegwezen als een bliksemschicht als ze iets gevonden had, maar toch alles beheerst en onopvallend. Dan thuis het verstoppertje van het geld. Het geduldig wachten op het goede moment, het opgraven van het geld in de waterdichte zak. Natellen hoeveel ze al bij elkaar had. En tot slot het mijmeren over de besteding. Geld is macht. Ze zou die Lydia op een dag – wacht maar, die dag gaat komen! – aftroeven. Ze zou zich een open auto kopen. Ze zou naar een couturier gaan en zich oogverblindend laten kleden. Gouden sieraden om pols en hals.

Onbevangen stond ze op een dag in 1957 naar een transactie op de markt te kijken. Ze genoot van die boeren met hun gezonde rode gezichten, de kracht van hun grote lijven. Prachtig was het om naar het onderhandelen te kijken. Daar kon je veel leren over psychologie. Het spel van loven en bieden. De luide slagen op elkaars eeltige handpalmen bij bod en tegenbod.

Opeens werd het onderhandelen onderbroken want er was een koe ontsnapt bij het inladen in een vrachtauto, een meter of twintig verder. Vaak werden koeien onwillig, alsof ze al wisten welk lot hen wachtte. In veel gevallen het slachthuis. De ontsnapte koe holde in haar doodsangst weg, glibberend en glijdend over het door mest bevuilde plaveisel, de uier slingerend tussen haar achterpoten en de ogen angstig rollend. Een stuk of vier, vijf boeren en veehandelaren, sommigen met de onafscheidelijke sigaar nog tussen de lippen, probeerden haar bij het koptouw te pakken, maar de koe was hen steeds te snel af. Geroutineerd sloten de mannen het dier in. Josje keek gefascineerd toe. Wat zou er in die koe omgaan? Over de afloop bestond geen twijfel. Dergelijke ontsnappingen kwamen vaker voor. Altijd werd de koe in kwestie gevangen, soms na een wilde drijfjacht over de markt en zelfs in de straten die op de markt uitkwamen.

Het dier zag een opening tussen twee mannen die haar in een hoek probeerden te drijven. Met een onverwacht rappe beweging van haar grote lichaam maakte ze van die opening gebruik. Een van de drijvers trachtte haar bij het koptouw te grijpen toen ze vlak langs hem heen draafde, maar

hij gleed uit op de met koeienvlaaien bedekte straat. De koe trapte op zijn bovenbeen en de man bleef kermend van pijn liggen. Toen hij viel vloog zijn portefeuille uit de zak van zijn grijze werkjas. Die portefeuille had Josje gezien. Hij kwam onder een vrachtauto terecht en niemand, behalve Josje, had dat opgemerkt. Ze boog zich onder de vrachtauto, raapte hem op en liep naar de nog kreunende boer, die met een van pijn vertrokken gezicht overeind geholpen werd.

‘Dank je wel, lieve meid,’ had hij tegen haar gezegd. Hij had de portefeuille open gedaan en er een zilveren kwartje uitgehaald. Koningin Wilhelmina keek hautain naar de zijkant van het muntje. Achteraf bekeken de grootste stomiteit die ze ooit uitgehaald had. Ze had zich door de van pijn kermende boer laten beïnvloeden en zo een gouden kans laten lopen. Werk en emoties horen niet bij elkaar. Medelijden is wel een heel slechte emotie voor een dief. Ze hield altijd al rekening met de gevoelens van de bestolene door slechts een deel af te nemen. Zo had ze in dit geval ook moeten doen. De portefeuille pakken en gebruik maken van de consternatie rond de gevallen boer. Op een rustig plekje achter de vrachtauto had ze de portefeuille moeten ontdoen van het geld dat ze voor zichzelf nodig dacht te hebben. Daarna kon de portefeuille in de buurt van de boer op de grond gelegd worden.

Ze liep na haar vrijlating langzaam door de zonnige staten van de stad, zich realiserend dat ze uniek was. Wie van al die winkelende mensen kon zeggen een doorgewinterde beroeps crimineel te zijn? Wie was er zojuist vrijgelaten uit voorarrest met goede vooruitzichten dat haar zaak geseponneerd zou worden? En dan het belangrijkste: wie had bijna tweehonderdduizend gulden op een Zwitserse bank staan? Nog vijftig mille erbij en ze had genoeg om de “rit uit te zitten”, om zonder geldzorgen het leven te leiden dat haar voor de geest stond. Op een rustig plekje wonen in een mooi vrijstaand huisje, waar dat was deed er niet toe. Leuke boeken lezen, wandelingen maken, ritjes in haar open auto maken. Misschien – heel misschien - zou ze contact aanknopen met een jongere man. Die moest wel veel jonger zijn dan zijzelf. Een onschuldige knul. Zomaar voor de aanspraak en de knuffel. Merkwaardig dat ze zich niet zo tot mannen en jongens aangetrokken voelde. De meesten vond ze ronduit afstotend. Ze roken smerig, ze hadden hun ogen en hun tengels niet onder controle, maakten dubbelzinnige opmerkingen. Gewone vriendschap tussen een man en een vrouw bestond kennelijk niet. Altijd die vervelende drang bij die kerels om te je-weet-wellen. Ze realiseerde zich ook dat ze bij het aanknopen van een relatie in strijd met haar grondregel zou handelen: iedereen is onbetrouw-

baar. Nooit dingen samen ondernemen, met niemand afspraken maken. Contacten die noodzakelijk zijn oppervlakkig houden.

Ze stond voor de deur van het flatgebouw. Ze bewoonde een appartement op de bovenste verdieping met naar rechts mooi uitzicht over de weilanden en de rivier. Als ze recht vooruit keek was er een identiek flatgebouw op ongeveer honderd meter afstand. Ertussen een parkje en een paar parkeerplaatsen. De beide flats waren de eerste die in de stad na de oorlog gebouwd waren. Het was “sjiek” om in een van die flats te wonen. De appartementen op de bovenste verdieping waren in trek vanwege het mooie uitzicht. De woning van Josje was niet goedkoop, maar ze kon de huur betalen van haar verdiensten als colportrice van encyclopedieën en als enquêtrice. De overige kosten van levensonderhoud financierde ze met stelen.

De twee legale beroepen – beide part time – waren overigens onmisbaar voor haar hoofdbezigheid: inbreken. Bij het huisbezoek om een encyclopedie te verkopen of een enquêteformulier in te vullen had ze uitgebreid de gelegenheid interieurs te bekijken, te controleren of huizen beveiligd waren, of ramen en deuren voorzien waren van goede sloten. Maar het enquêteerwerk had nog als bijkomend voordeel dat ze naar de vermogenspositie van haar toekomstige slachtoffers kon informeren. Een opinieonderzoek over een nieuw weekblad of over de smaak van bonbons kon ze afsluiten met een paar gefingeerde “algemene vragen”. Steevast vroeg ze waar de spaargelden belegd werden. Een enkele keer kreeg ze tot antwoord dat de ondervraagde de banken niet vertrouwde en het spaargeld thuis bewaarde. Dat gegeven knoopte ze in haar hoofd. Stelregel was om een jaar of langer met inbreken op een dergelijk adres te wachten. Er mocht geen verband meer gelegd kunnen worden tussen haar legale en haar illegale bezoek. Tegen die belangrijke regel had ze met de laatste twee inbraken gezondigd, want ze had niet lang genoeg gewacht. Daarom kon de politie verband leggen tussen haar beroepsmatige bezoeken en de inbraken. De bandensporen en de overeenkomst met het merk van haar fietsbanden hadden de weg naar haar gewezen. Het bewijs bleef echter steken bij het ontbreken van vingerafdrukken op het gebruikte gereedschap, waaronder de bekende cirkelsnijder.

Terwijl ze de trap opliep bedacht ze dat ze haar beproefde werkwijze moest verlaten. Ze kon geen gebruik meer maken van de combinatie: een enquête- of opinieonderzoekadres en de glassnijder. Haar identiteit als onderzoeker vergaten de ondervraagden meestal, maar niet het onderzoek waarvoor ze aan de deur kwam.

Ze deed de deur van haar appartement open en staarde met een felle schok van boosheid naar de chaos die na de huiszoeking had achtergebleven. De

rechercheurs hadden niet de moeite genomen de door hen veroorzaakte rotzooi op te ruimen. Nu had Josje tamelijk weinig persoonlijke bezittingen. “Travel light” was haar devies. Om je gelukkig te voelen heb je niet veel spullen nodig. Ze had een radio, een nieuw televisietoestel en een goed gevulde boekenkast. Ze begon met walging aan het opruimen en schoonmaken. Alle sporen van de huiszoeking moesten grondig uitgewist worden. De vieze energie van die snuffelende, nieuwsgierige kerels met hun brutale graaiende handen moest afgewassen worden. Haar flatje was verontreinigd. Toen het elf uur was geworden was ze nog lang niet klaar. Ze pakte haar nachtjapon uit een berg kleren in de hoek van haar slaapkamer en een tandenborstel en liep de stad in om in een hotel te gaan overnachten. De volgende dag ging ze verder met de schoonmaak. Ze moest een nieuwe matras kopen. De misselijke rechercheurs hadden ook nog de kartonnen achterplaat van haar radio en haar televisietoestel ruw losgetrokken, de glazen kapjes van de plafonnières waren gebroken, het vloertje was uit haar keukenkastjes onder het aanrecht gelicht. Nieuwe kleren hadden ze achteloos neergegooid, waaronder nieuw ondergoed. Dat had haar nog het meest gestoken: haar broekjes en beha’s die op de grond lagen. Smerige smerissen. Ze moeten met hun onreine handen van haar dure ondergoed afblijven. De naïeve politiemensen hadden de matras en de kussens op haar bank opengesneden, hoewel je die gewoon kon losritsen. Wie is er vandaag de dag zo stom om buit in een matras of in stoelkussens op te bergen?

Ze ging koffie zetten. Staande voor het aanrecht onderzocht ze haar gemoedsrust. Ze was nog niet in evenwicht. Begrijpelijk. Gearresteerd worden en verblijf in een cel met een serieuze mogelijkheid voor een veroordeling tot een lange straf enerveert. Dan de schok van haar overhoop gehaalde flat en de erna volgende rigoureuze schoonmaak. De arrestatie had haar erger aangegrepen dan ze had voorzien. Iedere inbreker realiseert zich dat de “dag van de zware hand op de schouder” of het “heterdaadje” kan komen. Haar beproefde methode was haar ontvallen. Bovendien was ze er nog niet van af. Het was goed mogelijk dat de Officier van Justitie alsnog zou besluiten tot dagvaarding, hoewel ze taxeerde dat de kans daarop klein was. Ze ging op de bank zitten en zette het televisietoestel aan. De uitzending kon haar niet boeien. Ze ging vroeg naar bed, liggend op een nieuwe matras. De inbraak door de politie kostte haar bijna duizend gulden. Ze besloot die schade op de smerissen te verhalen als de kans zich voordeed, dan wel een keer zoet wraak te nemen. Maar ook hier: geduld is belangrijker dan vakkennis en doorzettingsvermogen. Als je iets graag wilt, als iets nodig is voor je balans dan komt zonder twijfel de dag waarop zich de gelegenheid zal voordoen om dat evenwicht te herstellen.

De volgende dag ging ze eerst controleren of het geld dat ze afgelopen drie maanden “verdiend” had er nog was. Een goede dief houdt rekening met huiszoeking. Nooit, maar dan ook nooit buit in huis bewaren. Onderdeel van een goede voorbereiding van diefstal is het vooraf gereed hebben van een veilige bergplaats voor de buit. Niet met geld of, erger nog, goederen thuiskomen en dan pas gaan nadenken over een plek om dat geld of die spullen op te bergen. Buitgemaakt geld werd in twee fasen in veiligheid gebracht: eerst lokaal opbergen en op gezette tijden naar Zwitserland reizen om flinke bedragen op de bank in Basel te zetten. Nederland is een slecht land om iets te verstoppen. Het is overbevolkt, er is geen wilde natuur met bergen en rotsspleten. Een goede bergplaats is de bodem, maar in Nederland komt vrijwel nergens bodem voor die niet van tijd tot tijd opengehaald wordt. Overal wordt gespit en gegraven. Overal kun je bespied worden als je iets begraaft of opgraaft. De natuurgebieden waren nog het beste, maar ook daar was er geen honderd procent garantie.

Ze was een paar jaar geleden een flink bedrag kwijtgeraakt toen een met steentjes verzwaarde fles met daarin een paar duizend gulden in de bagger van een plas zoek geraakt was. Ze had de fles aan de rand van een rietkraag, ongeveer drie meter uit de oever, vanuit een gehuurd roeibootje in het water laten zakken. Aan de hals van de fles een waterbestendig touwtje dat aan een stukje drijvend hout vastzat want anders was de fles niet terug te vinden. In de oever had ze een ijzeren pen in de grond geduwd om zich te kunnen oriënteren. Toen ze het geld kwam halen voor transport naar Zwitserland bleek de ijzeren pen nog wel in de grond te zitten, maar het stukje drijvend hout was onvindbaar. Kennelijk was een boot het riet ingevaren en was het touwtje in de schroef terecht gekomen.

Ze liep naar het centrum. Tweeduizend gulden had ze waterdicht verpakt en onder het standbeeld verstoppt. Het zware bronzen beeld van een achttiende eeuwse veldheer op een steigerend paard stond op een sokkel van hardsteen. Een standbeeld is een stabiel element in het stadsbeeld dat tientallen, zo niet honderden jaren op een en dezelfde plek blijft staan. Ze had ontdekt dat de onderzijde van het beeld niet overal aansloot op de bovenkant van de sokkel. Die tweeduizend gulden had ze onder het beeld geschoven, zo ver mogelijk naar binnen, net zoals ze haar gereedschap onder de sarcofaag verborgen had. Met een ijzerdraadje waaraan een haakje gebogen was kon ze het geld weer naar zich toe trekken. Ze liep eerst naar het standbeeld en ging zitten bij de met een kras in het hardsteen gemarkeerde plek waar ze het geld onder het beeld geschoven had. Ze pakte het ijzerdraadje uit haar tasje en peurde in de smalle spleet. Ja, de envelop zat er nog.

Dan naar het Stadhuis. Een bedrag van drieduizend gulden was opgeborgen in het toilet voor de wethouders op de derde verdieping. Op de deur stond met duidelijke letters: “Toilet wethouders. Geen toegang voor onbevoegden”. Ze was er toch ingegaan, was op de bril geklommen en had de plafonnière losgemaakt. De drie briefjes van duizend, stijf in elkaar gerold had ze in de bruine metalen buis geschoven waarin zich de stroomdraden naar de lamp bevonden. Die buis verdween in het gestuukte plafond. Ook in dit geval was een ijzerdraadje met haakje nodig om het geld eruit te trekken. Ze stalde haar fiets voor het stadhuis, stopte haar jasje in de fietstas en haalde er een paar schoenen met hoge hakken en een dossiermap uit. Schoenen verwisselen en met de map onder haar arm trippelde ze het stadhuis binnen en als ambtenaar liep ze naar de derde verdieping. Ze ging ongezien het toilet binnen en controleerde of het geld er nog was. Eveneens positief.

Ze besloot om eerst lekker te gaan eten, dan vijf kilometer hardlopen, slapen, gewicht heffen en morgen doorgaan met de voorbereidingen voor de actie “Illegaal Legaat”. Wellicht de laatste in haar leven. Althans dat nam ze zich voor. Je moet er toch eens mee ophouden. Inbrekers worden niet oud in hun vak, ze pensioneren vroeg of worden gepakt.

In der Beschränkung zeigt sich der Meister, luidt een Duitse zegswijze. Nog vijftigduizend gulden, dan kon ze met pensioen. Leven van haar geld, rentenieren. Vijf duizend gulden lagen te wachten op transport naar Zwitserland. Nog vijfenveertig erbij.

Zo leidde ze een gevarieerd bestaan met rust en drukte wanneer ze het zelf wilde. Ze kreeg regelmatig adressen van de uitgeverij van personen die in een Oosthoek encyclopedie geïnteresseerd waren. De enquêtes verliepen op vergelijkbare wijze, maar ze was ook vrij om zelf haar respondenten op te zoeken. Ze had “rayons” zoals ze het zelf noemde. Steden waar ze actief was, met een eigen gemeentepolitie. Het voordeel van gemeentepolitie ten opzichte van Rijkspolitie was dat er onderling weinig contact en uitwisseling van gegevens was.